

Handläggare
Charlotte Gredenberg
Telefon: 0850824400

Till
Skärholmens stadsdelsnämnd
2022-06-09

Utredning av stora förskolor kontra mindre enheter

Svar på skrivelse från Sverigedemokraterna

Förvaltningens förslag till beslut

Skärholmens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på skrivelsen.

Sammanfattning

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade på nämndsammanträdet den 27 januari att förvaltningen ska utreda vad aktuell och relevant forskning pekar ut som viktiga faktorer för att större förskoleenheter ska fungera lika bra som mindre förskoleenheter. Förvaltningen beskriver viktiga faktorer att ta hänsyn till samt fördelar och utmaningar med större förskolor.

Bakgrund

På nämndsammanträdet den 27 januari beslutade nämnden att skicka en skrivelse från Sverigedemokraterna till förvaltningen för beredning.

Ärendet

I skrivelsen ges förvaltningen i uppdrag att utreda vad aktuell och relevant forskning pekar ut som viktiga faktorer för att större förskoleenheter ska fungera lika bra som mindre förskoleenheter.

Sverigedemokraterna hänvisar till en artikel i lokaltidningen Mitt i Skärholmen där en sakkunnig från Skolverket blev intervjuad.¹ Sakfrågan som diskuterades var större förskolor kontra mindre enheter. Denna sakkunniga påtalade att större enheter kan fungera lika bra som mindre enheter. Dock pekade denna sakkunniga ut flera faktorer som relevanta för att de större enheterna ska fungera optimalt. Denna sakkunniga hänvisade till forskning. Sverigedemokraterna vill därför initiera en utredning kring denna forskning.

¹ Mitt i Skärholmen, Experten: Stora förskolor kan vara bättre än små, 15 december 2021, <https://www.mitti.se/nyheter/experten-stora-forskolor-kan-vara-bättre-an-sma/repula!W15yn7WzI0aNzMj1UmbCEQ/>

Sverigedemokraterna vill även se en reflektion från förvaltningen hur den befintliga förskoleverksamheten fungerar i förhållande till det som forskningen pekar ut som relevant.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelning förskola.

Förvaltningens synpunkter och förslag

I artikeln som Sverigedemokraterna hänvisar till, framför Adrian Forssander, undervisningsråd med ansvar för förskolefrågor på Skolverket, att det inte går att säga en optimal storlek på förskolor då flera faktorer spelar in. Forssander framför följande faktorer som viktiga att ta hänsyn till:

- Förskolläraernas utbildning och kompetens
- Personaltätheten
- Barngruppens storlek och sammansättning
- Utformning av lokaler och miljö

Forssander beskriver att förskolan bör organisera så att små barn inte bör ha för många möten eller relationer under en och samma dag för det kan leda till stress. Förvaltningen delar Skolverkets bild om att det är en organisatorisk fråga som kan möjliggöras inom såväl små som stora förskolor.

Det finns många forskningsstudier som visar på betydelsen av barngruppens storlek för lärande, men det finns väldigt få studier som belyser själva förskolans storlek. Inom skolan finns studier på att storleken på skolan kan påverka studieresultat och trivsel. Enligt Boverket syns en trend att både skolor och förskolor idag blir större, där kommuner idag planerar för förskolor med åtta till tio avdelningar från tidigare två till fyra avdelningar.²

Förvaltningen beskriver nedan de faktorer som Skolverket lyfter som viktiga att ta hänsyn till för att en stor förskola ska fungera lika bra som en mindre.

Förskolläraernas utbildning och kompetens

Enligt Läroplan för förskolan³ ska förskolläraren bland annat ansvara för att varje barn

- upplever att det är roligt och meningsfullt att lära sig nya saker,
- får nya utmaningar som stimulerar lusten att erövra nya erfarenheter och kunskaper,
- får förutsättningar för att utvecklas, leka och lära och samtidigt stimuleras att använda hela sin förmåga,
- erbjuds en god omsorg med balans mellan aktivitet och vila

² Boverket, Storlekens betydelse – för och nackdelar med stora eller små enheter 2020, <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestalt>

³ Läroplan för förskolan, Lpfö 18, Skolverket sid. 15

I Skolinspektionens slutrapport drogs ett antal viktiga slutsatser som även stöds av forskning. En slutsats var betydelsen av att det hos förskolepersonalen finns en gemensam förståelse om barn i behov av särskilt stöd samt vidare att personalens utbildningsnivå, kunskap om uppdraget och förståelse och engagemang i arbetet har stor betydelse för den pedagogiska kvaliteten i förskolan.⁴

Utifrån en kartläggning av svensk och internationell forskning om lärares yrkeskunnande och kompetenser dras slutsatser som att; ju högre pedagogisk medvetenhet och kompetens, desto tydligare val när det gäller förskolans innehåll och utvecklingen av goda pedagogiska relationer för alla barn.⁵

Förvaltningen arbetar med att fördela de legitimerade förskollärarna så att alla barn har tillgång till förskollärarkompetensen. Varje förskoleenhet rapporterar via en indikator i tertialrapporter och verksamhetsberättelse de antal avdelningar som saknar legitimerade förskollärare. Årsmålet är noll och saknas legitimerade förskollärare ska en åtgärdsplan upprättas.

Personaltäthet, barngruppens storlek och sammansättning
Enligt skollagen ska huvudmannen se till att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek samt att barnen erbjuds en god miljö.⁶ Med barngruppens sammansättning menas till exempel barnens åldrar, andelen barn i behov av särskilt stöd i sin utveckling, andelen barn med annat modersmål än svenska och barnens närvarotider.⁷

Skolverket sammanfattar forskningen kring barngruppens storlek med att en liten grupp med få vuxna är bättre än en stor grupp med många vuxna. Antalet barn i gruppen är en tyngre kvalitetsfaktor än personaltäthet samtidigt som antalet barn och personaltäthet alltid bör relateras till varandra och till personalens kompetens.⁸

Kommunfullmäktige har målvärde om 16 barn per grupp och 4,9 barn per anställd vilket förvaltningen har uppnått de senaste åren. Utfallen är ett sammanlagt värde där antalet barn och pedagoger från barn- och elevregistret inom yngrebarnsavdelningar och äldre barns avdelningar läggs samman. Kontinuerligt under dagen delas barnen in i mindre grupper för att möjliggöra samtal och undervisning. Dessa mindre grupper varierar och registreras därmed inte i Barn- och elevregistret.

⁴ Förskolans kvalitet och måluppfyllelse - ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan, Skolinspektionen, regeringsrapport 2018

⁵ En likvärdig förskola för alla barn – innebörder och indikatorer, Vetenskapsrådet 2018

⁶ 8 kap. 8 § Skollagen

⁷ Allmänna råd om måluppfyllelse i förskolan, Skolverket 2017, <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3749>

⁸ Barngruppers storlek i förskolan, Skolverket 2016, <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3584>

Förvaltningen anser att barngruppernas sammansättning och storlek behöver anpassas utifrån lokala förutsättningar hos såväl pedagoger som fysiska förutsättningar på förskolan. Flera delar påverkar förutsättningar för kvalitet såsom kompetens, personaltäthet, gruppens sammansättning samt inne- och utomhusmiljö.

Utformning av lokaler och miljön

Enligt Läroplan för förskolan ska barnen erbjudas en god miljö och en väl avvägd dagsrytm med både vila och aktiviteter som är anpassade efter deras behov och vistelsetid. Miljön ska vara tillgänglig för alla barn och inspirera dem att samspela och utforska omvärlden samt stödja barnens utveckling, lärande, lek och kommunikation.⁹ Den fysiska miljön är en viktig faktor för att kunna planera och genomföra aktiviteter. För att gynna både pedagogik- och säkerhet behöver inne- och utemiljön vara överblickbar för att underlätta kontakten mellan barn och personal. Det behöver finnas tillräckligt med utrymme för barngruppen samt rum för att kunna dela upp barngruppen.¹⁰ Huvudmannen ska se till att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att barnen även i övrigt erbjuds en god miljö.¹¹ Befintlig forskning av förskolans fysiska miljö handlar främst om pedagoger och barn och deras beteende – utan koppling till den fysiska omgivningen.¹²

Rum och material och hur dessa designas och regleras får effekter på relationer barn emellan och mellan barn och vuxna. I de fysiska miljöerna byggs förutsättningar in för pedagogiska relationer, såväl som för undervisning, lärande och vilken slags lek och undersökande som kan ske.¹³

Förvaltningen anser att de fysiska förutsättningarna i form av lokaler och miljö ska tas i beaktande i hur förskolan organiserar dagen. Exempelvis för hur barnen delas in i mindre grupper. Vid nyproduktion av förskolor framför förvaltningen bland annat behovet av flera entréer än vad som finns med i grundförslaget för att underlätta ingång och utgång. Lokalernas utformning ska vara flexibel och kunna förändras över tid i relation till barngruppens behov. Till exempel ska ett större rum kunna delas upp i flera mindre rum.

Sedan ett par år tillbaka finns ett förvaltningsövergripande dokument framtaget där fem fysiska miljöer med tillhörande material lyfts fram. Dessa miljöer samt material ska finnas på samtliga förskolor i syfte att alla barn ska kunna erbjudas likvärdiga miljöer.

9 Läroplan för förskolan, Lpfö 18, Skolverket, sid 7

10 Allmänna råd om målpuppfyllelse i förskolan, Skolverket 2017, <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3749>

11 8 kap. 8 § Skollagen

12 Förskolans fysiska miljö, Sveriges kommuner och landsting, 2018, <https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-643-8.pdf>

¹³ Rum för lärande, Katinka Vikingsen, Lärarförlaget 2020

Fördelar och utmaningar med större förskolor

Förvaltningen vill poängtera att barngruppernas storlek inte är beroende av förskolans storlek. En större förskola innebär inte större barngrupper. En större förskola med fler pedagoger och fler barn ser förvaltningen både kan medföra fördelar och utmaningar.

Fördelar

- barnen kan erbjudas en större bredd i utbud
- ökar möjligheten för dialog mellan legitimerade förskollärare
- ökar möjligheten för närvarande rektor
- lättare att frigöra tid för reflektion och planering för pedagoger
- lättare att bemanna vid sjukdom och kompetensutveckling med ordinarie personal istället för nya okända vikarier
- ekonomiska fördelar avseende lokalvård och matlagning
- heltidstjänst kan erbjudas inom köket vilket ökar möjligheten att utbildade kockar söker tjänsten

Utmaningar:

- pedagoger behöver anpassa miljön
- mindre grupper behöver formas kontinuerligt under stor del av dagen
- fler relationer mellan barn samt mellan barn och vuxna
- fler vårdnadshavare hämtar och lämnar, trafiksäkerheten på platsen behöver ses över

När förvaltningen bygger nya större förskolor behöver utmaningarna tas i beaktande och ses över i en barnkonsekvensanalys. En risk- och konsekvensbedömning ska också genomföras vid flytt av verksamhet i dialog med medarbetare och fackliga parter.

Jämställdhetsanalys

Programmet för ett jämställt Stockholm lyfter målet om en jämställd utbildning som ett av stadens fokusområden. En jämställd utbildning innebär att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling. Förskolans utbildning och undervisning ska utformas så att den möter flickors och pojkars behov på likvärdiga villkor. Genom att fördela resurser och arbeta med kvalitetsförbättrande åtgärder anser förvaltningen att likvärdighet mellan stora kontra mindre enheter främjas.

Patrik Åhnberg
Stadsdelsdirektör
Skärholmens
stadsdelsförvaltning

Britt Karlsson
Ansvarig
Skärholmens
stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Skrivelsen

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Patrik Åhnberg, Stadsdelsdirektör	2022-05-23
Britt Karlsson, Ansvarig	2022-05-19